

Leesclub 70: Activisme & engagement

Soldaat van Oranje
van Erik Hazelhoff Roelfzema

Spelregels

In deze leesclub discussieer je met een groepje van 4 tot 6 lezers over *Soldaat van Oranje* van Erik Hazelhoff Roelfzema. Je doet dat aan de hand van kaartjes met vragen over de tekst. De leesclub begint met een korte inleiding, die een van de spelers voorleest. Daarna volgen 4 rondes:

- 1 Ronde 1 bestaat uit 5 quizvragen over de tekst. Een van de spelers leest de vragen voor en alle spelers (inclusief voorlezer) schrijven hun antwoorden op een blaadje. Na het omdraaien van de laatste vraag verschijnen de juiste antwoorden in beeld. Daarna berekent iedereen zijn score.
- 2 Ronde 2 is een algemeen vragenrondje over de tekst: de spelers benoemen om de beurt wat ze onduidelijk vonden en proberen samen een antwoord te vinden. Als de grootste onduidelijkheden opgelost zijn, begint ronde 3.
- 3 Degene met de meeste goede antwoorden op de quizvragen mag als eerste een kaartje van de discussievragen omdraaien van een stapel naar keuze. Hij of zij geeft antwoord op de vraag, waarna de rest mag reageren. Vervolgens kiezen de overige spelers om de beurt een kaartje van een van beide stapels. Als een discussievraag herhaalt wat eerder in het gesprek al aan bod gekomen is, mag de speler die aan de beurt is een volgende kaart omdraaien. Dit gaat zo door totdat alle kaartjes omgedraaid zijn.
- 4 Aan het einde van de discussie komen de spelers samen tot een oordeel over de tekst. In ronde 4 geven ze een oordeel uitgedrukt in sterren en motiveren zij hun keuze.

Deze leesclub werd ontwikkeld door de redactie van LitLab, een digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek op de middelbare school. Ga voor meer lesmateriaal naar www.litlab.nl. Een docentenhandleiding en een didactische verantwoording van deze werkvorm zijn beschikbaar via www.litlab.nl/docenten.

Deze leesclub is gratis beschikbaar onder de Creative Commons licentie 'NaamsvermeldingNietCommercieel-GelijkDelen 4.0 Internationaal'.

Inleiding

'Dicht onder de Devonshire keek ik nog eenmaal om. In de verte, roetig en rokend, stoomde de St. Cergue ons leven uit, een laatste bizarre schakel naar Nederland, Leiden, papiercontrole, valse namen, Gestapo, onderduiken, verraad, Oranjehotel, vuurpeloton, de hele vuile, geniepige, rechteloze, hopeloze wereld van de bezetting. Vóór mij torende de grauwe massa van het geallieerde oorlogsschip, symbool van de strijd waarin wij nu een rol gingen spelen.' (p. 103)

Soldaat van Oranje is het autobiografische verhaal van Erik Hazelhoff Roelfzema die in 1941 als zogenoemde 'Engelandvaarder' het bezette Nederland ontvluchtte. In Engeland sluit hij zich aan bij de geheime dienst en de Engelse luchtmacht. Hazelhoff Roelfzema beschrijft zijn voortdurende drang om iets te doen. Hij is vastbesloten om zijn steentje bij te dragen aan de bevrijding van Nederland. Hoe ver ga je in je verlangen om een rol te spelen in de oorlog? Welke risico's neem je, zowel voor jezelf als voor anderen? En hoe geven verhalen over het verleden vorm aan een nationale identiteit? In deze leesclub ga je in discussie over zulke vragen.

Ronde 1: Quiz

Draai de 5 kaartjes met quizvragen een voor een om en noteer allemaal het antwoord op een blaadje.

Ronde 2: Vragenrondje

Wat vond je onduidelijk in *Soldaat van Oranje*, wat begreep je niet zo goed? Formuleer om de beurt een vraag over de tekst en probeer samen tot een antwoord te komen.

Ronde 3: Discussievragen

De speler met de meeste goede antwoorden op de quizvragen mag als eerste een kaartje omdraaien van een van de twee stapels met discussievragen.

Ronde 4: Oordeel

Geef *Soldaat van Oranje* samen een waardering uitgedrukt in sterren. Beargumenteer vervolgens jullie keuze. Wat vonden jullie goed en wat juist minder goed? Heeft de discussie jullie individuele oordeel veranderd, en zo ja, hoe? Probeer voorbeelden en argumenten te halen uit jullie reacties op de discussievragen

Vraag 1

Wat gebeurt er tijdens Eriks eerste poging om over te steken naar Engeland?

Vraag 2

Hoe komt Erik uiteindelijk in Engeland terecht?

Vraag 3

Waarover raakt Erik erg teleurgesteld direct na zijn aankomst in Engeland?

Vraag 4

Wat is 'Contact Holland'?

Vraag 5

Wat voor functie krijgt Erik tegen het einde van de oorlog?

Antwoorden

- 1 Het bootje loopt vol met water, de motor moet overboord worden gegooid om het evenwicht te bewaren en de groep jongens moet terugkeren naar de kust.
- 2 Het Zwitserse schip St. Cergue vertrekt vanuit Nederland naar Amerika en zoekt naar bemanning. Erik gaat aan boord. Halverwege de tocht wordt een deel van de groep door een Brits schip van boord gehaald om richting Engeland te varen.

Antwoorden

- 3 Erik is teleurgesteld, omdat hij er al snel achter komt dat er sinds de capitulatie van Nederland amper contact is geweest tussen Engeland en het Nederlandse verzet.
- 4 'Contact Holland' is een operatie die als doel heeft vanuit Engeland contact te krijgen met het Nederlandse verzet. Bij diverse oversteken worden radiozenders en geheim agenten gedropt in Nederland.

Antwoorden

- 5 Hij wordt koninklijk adjudant van koningin Wilhelmina.

Vraag

3

Vraag

2

Vraag

1

Antwoorden

Vraag

5

Vraag

4

Antwoorden

Antwoorden

Feest der herkenning? 1

Al vroeg in het verhaal besluit Erik dat hij naar Engeland wil vertrekken, ondanks de gevaren van de oversteek. Wat zou jij doen in zijn situatie, en waarom?

Feest der herkenning? 2

Alexander Rowerth nodigt Erik uit om te komen logeren bij zijn ouders. Erik weigert dit, want de ouders van Alexander zijn NSB'ers. Wat vind jij daarvan, kun je iemand veroordelen vanwege de keuzes van zijn ouders?

Feest der herkenning? 3

Erik geeft het adres van een vriendin in Scheveningen op als adres waar de telegrafist en Peter Tazelaar elkaar ontmoeten. 'Het was het grootste compliment dat ik haar kon maken, maar dankbaar zal ze mij er wel niet voor geweest zijn.' (p. 139) Bespreek wat je ervan vindt dat Peter deze keuze voor zijn vriendin maakt, zonder haar instemming.

Feest der herkenning? 4

'De Ansichtkaart uit New York lag voor mij op m'n werktafel. Ik barstte in lachen uit. Ik lachte tot ik er buikpijn van had. Toen greep ik het Burgerlijk Wetboek der Nederlanden en smeed het blindelings door de kamer, zo hard als ik kon, dwars door de ruiten van mijn boekenkast' (p. 77). Kun jij Eriks reactie verklaren?

Feest der herkenning? 5

Welke verhalen (bijvoorbeeld romans, films of series) over de Tweede Wereldoorlog kende jij al voordat je *Soldaat van Oranje* las? Wat is volgens jou het belangrijkste verschil tussen die verhalen en *Soldaat van Oranje*?

Feest der herkenning? 6

Nog altijd zijn er wereldwijd mensen die net als Erik voor de keuze gesteld worden tussen vluchten, vechten of schuilen. Denk bijvoorbeeld aan de oorlogssituaties in Syrië, Jemen, Ethiopië en Oekraïne. Helpt het verhaal van Erik jou om de situatie van mensen in die landen beter te begrijpen? Waarom wel of niet?

Feest der herkenning? 7

In het begin van *Soldaat van Oranje*, spreekt Erik zijn teleurstelling uit over koningin Wilhelmina. Hij voelt zich verraden vanwege haar vlucht naar Engeland. Later krijgt hij juist veel bewondering voor de koningin. Welk effect hebben zijn ervaringen met Wilhelmina op jou? Heeft het lezen van *Soldaat van Oranje* jouw mening over het Nederlandse Koningshuis beïnvloed? Leg je antwoord uit.

Feest der herkenning? 8

De herinneringen van Hazelhoff Roelfzema zijn gekleurd door een sterk gevoel van trots en liefde voor zijn land en de koningin. Herken jij dat gevoel? Zo ja, op welke momenten ervaar jij ook zo'n gevoel van nationale trots? Zo nee, hoe komt het dat je die gevoelens niet herkent?

Feest der herkenning?

3

Feest der herkenning?

2

Feest der herkenning?

1

Feest der herkenning?

6

Feest der herkenning?

5

Feest der herkenning?

4

Feest der herkenning?

8

Feest der herkenning?

7

Stof tot nadenken? 1

Na het overlijden van zijn vriend Erik Michielsen stelt Erik Hazelhoff Roelfzema: '[O]p dit punt in mijn oorlogsliepbaan leek het mij van kardinaal belang dat ik de dood niet realistischer aanschouwde dan op deze lentemiddag, als een stuk speelgoed in de zon' (p. 239). Kun jij dit citaat uitleggen: waarom reageert Erik op deze manier?

Stof tot nadenken? 2

Hoewel Erik vanwege zijn slechte zicht afgekeurd is voor het Nederlandse leger doet hij zijn uiterste best om vanuit Engeland wel mee te kunnen vechten. Hierin gaat hij zelf zo ver dat hij zijn oogtesten vervalst, zodat hij als piloot aan de slag kan. Hij neemt hiermee een risico, ook voor anderen. Kun je een andere situatie uit het boek benoemen waarin Erik een risico neemt en zo anderen mogelijk in gevaar brengt?

Stof tot nadenken? 3

Soldaat van Oranje werd oorspronkelijk uitgebracht onder de titel *Het hol van de ratelslang*. Verklaar beide titels. Welke van de twee vind je beter bij het boek passen?

Stof tot nadenken? 4

'We dachten in twee verschillende dimensies. Ten Brink zag in mij een Don Quichot, die met vage, hoogdravende ideeën zijn wereld in gevaar bracht' (p. 81). Zoek op wat voor personage Don Quichot was. Wat zegt deze vergelijking met Don Quichot over de verschillen tussen Ten Brink en het hoofdpersonage?

Stof tot nadenken? 5

Erik is geboren en opgegroeid in Nederlands-Indië, een voormalige kolonie van Nederland. Welke rol spelen zijn herinneringen aan Nederlands-Indië in het boek?

Stof tot nadenken? 6

Op enkele plekken in het boek zijn voetnoten toegevoegd met historische feiten over de personages die in de hoofdstukken voorkomen. Bestaat het waargebeurde verhaal uit de hoofdstukken ook uit 'historische feiten', of is er sprake van fictie? Leg aan de hand van het boek uit wat het verschil is.

Stof tot nadenken? 7

Het boek is autobiografisch. Bespreek met elkaar of je Hazelhoff Roelfzema een betrouwbare verteller vindt. Denk je dat hij de verhalen waarheidsgetrouw heeft weergegeven, of zal hij er soms een heldhaftige draai aan gegeven hebben? Onderbouw je antwoord met een voorbeeld uit de tekst.

Stof tot nadenken? 8

Behalve als boek is het verhaal van *Soldaat van Oranje* ook uitgebracht als film en omgewerkt tot een succesvolle musical. Daardoor zijn al veel mensen in aanraking gekomen met Eriks perspectief op de Tweede Wereldoorlog. Zijn er ook aspecten van de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog die weinig aandacht krijgen?

Stof tot nadenken?

3

Stof tot nadenken?

2

Stof tot nadenken?

1

Stof tot nadenken?

6

Stof tot nadenken?

5

Stof tot nadenken?

4

Stof tot nadenken?

8

Stof tot nadenken?

7